

БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА, КНІГАЗНАЎСТВА, БІБЛІЯГРАФАЗНАЎСТВА

УДК 002.2:[001.4+81'37]

К. Мігань

Назвы навукі пра кнігу. Тэрміналогія, лексіка і семантыка

Назва кожнай навуковай дысцыпліны – ключавы тэрмін для яе характарыстыкі, таму што акрэслівае даследчае поле і з’яўляецца спосабам (аўта)ідэнтыфікацыі. Назва важная для пошуку адпаведнай інфармацыі ў бібліяграфіях, каталогах, індэксах, базах даных. Гісторыя тэрміналагічнай лексікі і яе семантыкі – інтэгральны складнік навукі пра кнігу, без якога немагчыма пазнанне, разуменне і апісанне феномена кнігі, яе функцый у культуры і грамадстве.

Міжмоўнае сумяшчэнне тэрміналогіі лягчэй спасцігнуць на ўзроўні прастай лексікі, у якой ужываюцца інтэрнацыяналізмы з сям’і ‘biblio’. Так, польскаму ‘bibliologia’ адпавядае французскае ‘bibliologie’ альбо рускае ‘библиология’. Нацыянальныя тэрміны не з’яўляюцца адпаведнымі (напрыклад: польскае ‘księgoznawstwo’, нямецкае ‘Bichwissenschaft’ і рускае ‘книговедение’). Аналіз іх значэння ілюструе далейшыя адметнасці. Такім чынам, пастаяннае развіццё навукі пра кнігу, новыя праблемы і задачы практыкі вызначаюць перспектывы тэрміналагічных даследаванняў.

Пытанні назвы навукі пра кнігу ў розных краінах і на розных мовах закраліся ў нашай публікацыі «Стан сучаснага кнігазнаўства як навукі» [1, с. 12–15]. Не паўтараючы пададзенай інфармацыі і лічачы яе асноўнай, яшчэ раз звернемся да пытання называння кнігазнаўчых дысцыплін, але ў іншай трактоўцы, каб прыйсці да адпаведных абагульненняў.

Праблема, якой прысвечаны артыкул, належыць да кампетэнцыі кнігазнаўства, мовазнаўства і навуказнаўства. Кнігазнаўства, як і кожная развітая навука, стварыла і стала будзе ўласны паняццыйны апарат, карыстаецца спецыяльнай тэрміналогіяй і лексікай; зацікаўлена семантычным патэнцыялам ужывання лексікі і яе ўдасканаленнем. Парадак правіл фарміравання адпаведнай мовы навуковых дысцыплін знаходзіцца ў полі прыкладной лінгвістыкі і тэорыі тэрміналогіі (у разуменні Э. Вюстэра [23]). Навуказнаўства ж, апісваючы рознымі спосабамі свет навукі, не абмянае кнігазнаўчых пытанняў. Яно вызначае бібліялогію як адну з тых гуманітарных навук, з якімі звязана супольная навуковая праблематыка, крыніцы ведаў і метады (асабліва ў галіне бібліяграфіі і бібліяметрыі, статыстыкі друку, тэорыі і гісторыі навуковай кнігі, папулярызацыі і рэ-

цэпцыі навуковай думкі, бібліятэчнаўства і навуковай інфармацыі)¹. Таму ўпарадкаванне кнігазнаўчай тэрміналогіі застаецца ў сферы інтарэсаў гэтай дысцыпліны.

Камунікатыўныя працэсы ў навуцы маюць моўны характар. Як заўважаюць А. Міхайлаў, А. Чорны, Р. Гілярэўскі, «...поняття образуются в результате обобщающей, абстрагирующей деятельности мышления, а существование абстрактного мышления возможно только благодаря языку» [4, с. 86]. Без мовы немагчыма было б стварэнне і замацаванне навукі, перадача і рэцэпцыя яе доследу ў часе і прастору. Мова дазваляе вербалізаваць думкі, гіпотэзы; апісваць, тлумачыць, упарадкоўваць, кумуляваць і пераўтвараць веды. Моўная форма камунікатаў мае фундаментальнае значэнне для прэзентацыі навуковых ведаў. Уяўленні пазамоўныя, сімвалічныя і вобразныя апыраджаюцца моўнай рэфлексіяй і пры дапамозе мовы тлумачацца. Мова як інструмент распрацоўкі і перадачы навукі становіцца адначасова бар'ерам, ускладняючым доступ да ведаў [15; 25]. Неаддзельнымі ад моўнага з'яўляюцца бар'еры пісьма і тэрміналогіі [14]. Трыяда «пісьмо – мова – тэрміналогія» адыгрывае ключавую ролю як у фазе тварэння навуковага тэксту, так і ў яго ўспрыманні. У гуманітарных і сацыяльных навуках, якія вывучаюць створаныя чалавекам і грамадствам аб'екты і звязаныя з імі працэсы, асаблівую ролю ў фарміраванні тэрміналогіі адыгрывае іх паняццёвы апарат. Дыферэнцыяцыя тэрміналогіі ў межах паасобных моў і / або дзяржаў, а таксама асяроддзяў і навуковых школ, нават у вучоных, ускладняе, часта робіць проста немагчымым правільнае разуменне тэкстаў. Гэта ў значнай ступені абмяжоўвае доступ да ведаў, замацаваных у шматмоўным пісьменстве.

Асаблівае значэнне мае назва навуковай дысцыпліны, ключавы тэрмін для яе характарыстыкі, які акрэслівае даследчую прастору, з'яўляючыся інструментам (аўта)ідэнтыфікацыі. Назва важная для пошуку адпаведнай інфармацыі ў літаратуры – у бібліяграфіях, каталогах, індэксах, базах даных. Не звяртаючыся да семантычных пытанняў і міжмоўнай адпаведнасці, трэба звярнуць увагу на мноства тэрмінаў, якімі абазначаюцца асобныя назвы навуковых дысцыплін, і далёкае ад дакладнасці іх выкарыстанне.

Складаная праблема нараджэння і фарміравання навуковых дысцыплін намі не разглядаецца; для далейшага аргументавання мы звернемся да меркавання філосафа і навуказнаўцы Е. Пельца: «Навуковая дысцыпліна – гэта пэўная галіна ведаў, распрацаваных на высокім узроўні, пэўны адзел навукі, вылучаны сярод іншых паводле прадмета або поля даследаванняў, праблематыкі, паняццёвага апарату, метадаў, спецыялізаваны даследчы комплекс, а часам і асобнае месца ў структуры навуковай

¹ Уводзінамі ў праблематыку можа паслужыць: Мигонь К. Наука о книге в комплексе гуманитарных наук // Наука о книге. Очерк проблематики / Кшиштоф Мигонь. М.: Книга, 1991. С. 150–195.

установы <...> цяжка вызначыць, што з'яўляецца асобнай навуковай дысцыплінай, а што – субдысцыплінай пэўнай дысцыпліны, альбо з іншага боку – кангламератам, асобныя кампаненты якога, напрыклад паняцці, метады, сцвярджэнні і тэорыі, паходзяць з розных дысцыплін» [19]. У такіх выпадках узнікаюць асаблівыя цяжкасці з тэрміналогіяй, разуменнем, тлумачэннем і перакладам тэрмінаў. Хто сёння ведае, што абазначалі такія назвы навук, як сацыяльная фізіка, палітычная арыфметыка, механістычная антрапалогія? [22, s. 99, 135]. Хто сёння памятае, што тэрмін «кібернетыка» ў Андрэ Мары Ампера (André Marie Ampère) азначаў навуку пра кіраванне грамадствам [10, s. 226], а бібліятэрапія – «кансервацыю кніг»? [7]. І мала хто можа адказаць на пытанне, што вывучала педалогія²?

У дысцыплінах, якія займаюцца такімі аб'ектамі, як кнігі, бібліятэкі і чытачы, такімі працэсамі, як выданне і друкаванне кніг, іх апісанне і збіранне, продаж, купля і чытанне, сітуацыя надання назвы і наогул тэрміналагічная асабліва складаная. Сёння гэта перш за ўсё даследчае поле навукі пра кнігу (кнігазнаўства, бібліялогіі), дысцыпліны, размешчанай у групе навук гуманітарных і сацыяльных [16]. Калі лічыць, што інтэгруе гэтую праблематыку сучасная бібліялогія, то гэта не можа азначаць, што не будзе ўлічаны гістарычна сфарміраваны паняццыйны апарат і тэрміналогія іншых дысцыплін, пра якія тут ідзе гаворка, і застанецца па-за ўвагай большасць распрацоўваемых сёння даследчых кірункаў з іх разнастайнай тэрміналогіяй.

Даследаванне назваў навуковых дысцыплін трэба праводзіць адначасова, выкарыстоўваючы сінхронны і дыяхронны падыходы, бо толькі тады – у кантэксце фарміравання дысцыплін у часе і прасторы – можна заўважыць, выявіць і растлумачыць падставы і значэнне паняццыйнага апарату і назвы.

Бібліялагічная тэрміналогія, яе гісторыя і семантыка з'яўляюцца інтэгральным складнікам навукі пра кнігу і ствараюць важнае пазнавальнае поле даследаванняў³. Без гістарычна-моўных даследаванняў тэрміналогіі немагчыма пазнанне, разуменне і апісанне феномена кнігі і яе гісторыі ў нацыянальнай і сусветнай культуры. Немагчыма таксама праца лексікаграфічная і перакладчыцкая, упарадкаванне і стварэнне сучаснага паняццыйнага апарату для прадстаўлення свету кніг. Такім чынам мы мусім ведаць, што азначаюць функцыянуючыя ў XVIII і XIX стст., а часам

² Педалогія – навука, якая распрацоўвалася галоўным чынам у першым трывацігоддзі XX ст., займалася фізіялагічным і псіхалагічным развіццём дзяцей і моладзі. Сучасная праблематыка належыць да псіхалогіі выхавання і развіцця.

³ Пра значэнне тэрміналагічнай рэфлексіі ў даследаваннях па гісторыі навукі пра кнігу гл.: Migoń K. О необходимости и пользе исследований по истории науки о книге. Опыт науковедческого анализа // Knygotyra. Vilnius, 2013. T. 60. S. 19–32; Migoń K. Terminologijos vaidmuo knygotyroje // Knygotyra. Vilnius, 1999. T. 35. S. 18–22.

і пазней тэрміны *бібліянея*⁴, *бібліягнозія*, *бібліясофія*; павінны разумець тэрміны, якія ў тэорыі А. Лавягіна акрэсліваюць тры асноўныя часткі кнігазнаўства: генетыка, статыка і дынаміка (кнігі), ведаць межы даследчых прастораў, названых выразамі *бібліяпсіхалогія*, *бібліяпедагогіка*, *бібліясофія* [3, с. 54, 172–174] і г. д.

Паставім базавае пытанне: як называюцца ў літаратуры дысцыпліны, якія збіраюць, перапрацоўваюць, вывучаюць і прэзентуюць веды пра кнігі? На ўзроўні пэўнага абагульнення адкажам найперш так.

Падставы сучаснай навукі пра кнігу – бібліялогіі, нараджэнне якой наступіла ў канцы XVIII – пачатку XIX ст., стварыла бібліяграфія [2; 8; 20]. Таксама значнае месца належыць і гістарыяграфіі кнігі (перш за ўсё друкарства) [24], гісторыі бібліятэк і бібліятэчнай справы, гісторыі літаратуры. Аднак толькі паступовае распаўсюджванне, дзякуючы Г. Пеньё, назвы '*la bibliologie* = бібліялогія' прынесла пажаданы ў навуцы пра кнігу тэрміналагічны парадак [11; 18]. Інтэрнацыянальны элемент '*biblio*' або адпаведныя нацыянальныя эквіваленты спрыяюць упарадкаванню найменняў. Некаторыя такія назвы не перастаюць мець розныя значэнні нават у межах адной мовы. Часта яны зразумелыя на ступені простага лексікі, але не на ўзроўні семантыкі. Каб зразумець адпаведнае значэнне гэтых тэрмінаў, неабходны глыбокія веды; трэба знаць гістарычны лёс дысцыпліны, тэарэтычныя палажэнні, значэнне паняццяў у розных кантэкстах.

Уласна толькі на лексічнай ступені польскай '*bibliologii*' адпавядае французская '*la bibliologie*', нямецкая '*die Bibliologie*', англійская '*bibliology*' і руская '*библиология*'. Калі абстрагавацца ад разнароднага разумення тэрміна асобнымі аўтарамі, то можна лёгка спасцігнуць істотныя семантычныя адрозненні паміж тыповымі «нацыянальнымі» трактоўкамі. Польская «*Wielka Encyklopedia PWN*» апісвае бібліялогію як «дысцыпліну гуманітарную, прадметам якой з'яўляецца кніга як аб'ект матэрыяльны і сродак перадачы чалавечай думкі. Бібліялогія вывучае пытанні стварэння, распаўсюджвання і ўспрымання кнігі; ахоплівае як гістарычную, так і сучасную праблематыку. Задача бібліялогіі – апісанне і інтэрпрэтацыя з'яў, звязаных з функцыянаваннем кнігі як сацыяльнага інструмента культуры» [6]. У той час як французская канцэпцыя значна больш шырокая: «Бібліялогія, якая ўжо не можа быць выключна навукай пра кнігу, бо гэты апошні тэрмін абмяжоўваецца адной катэгорыяй

⁴ Denina C. *Biblioepa o l'arte di compor libri*. Torino, 1776.

У І. Лялевеля: «*Bibliopoeia, czyli księgoróbstwo, księgotwórstwo, a razem nauka oceniania wewnętrznej wartości książek*» (*Bibliograficznych ksiąg dwoje*. T. 2. Wilno, 1826. S. 254).

Тэрмін занатоўвае Хасэ Марцінэс дэ Соуса (José Martínez de Sousa) у «*Diccionario de bibliología y ciencias afines*» (Madrid, 1989. S. 75): '*biblioepa*', з сінанімам '*bibliopoeia*', '*arte de componer o escribir libros*'. Неўласціва таксама тлумачыць слова на французскую '*art de reliure*' і на англійскую '*bibliopegy*' мовы. Гл. таксама: *Harrod's Librarians' Glossary of terms used in librarianship, documentation and the book crafts and reference book*. 7th ed. Aldershot, 1990. S. 63, дзе '*bibliopoesy*' абазначае '*the making of books*'.

аб'ектаў пісьменных, становіцца навукай пра запіс, пра ўсё, што запісана, пра розныя катэгорыі аб'ектаў пісьменных, пра пісьменную камунікацыю»⁵ альбо: «Бібліялогія азначае сёння даследаванні, якія датычацца кнігі як аб'екта цывілізацыі»⁶. У сваю чаргу ў нямецкай мове тэрмін ужываецца рэдка, не мае аднастайнага тлумачэння, азначае альбо бібліяграфію ў шырэйшым разуменні, альбо агульныя веды пра кнігу ці таксама толькі гістарычнае кнігазнаўства [12]. Падобная сітуацыя ў англійскай мове, у якую *'bibliology'* трапіла дзякуючы Г. Пеньё ўжо ў 1806 г.⁷, але не выціснула бібліяграфіі і застаецца на перыферыі тэрміналогіі. Слоўнік Уэбстэра падае дэфініцыю так: «гісторыя і навука пра кнігі як фізічныя аб'екты ва ўсіх аспектах: бібліяграфія ў яе найшырэйшым значэнні»⁸. У рускай літаратуры тэрмін таксама з'яўляецца толькі спарадычна; у новай кнігазнаўчай энцыклапедыі азначае «комплексную навуку о книге» [5].

Яшчэ большая дыферэнцыяцыя тэрмінаў і іх значэнняў існуе ў лексіцы «нацыянальнай», сярод адпаведнікаў слоўнага інтэрнацыяналізму *'bibliologia'* ў асобных мовах. Заўважыць гэта можна ў нямецкай літаратуры, дзе дзесяцігоддзямі ўжываныя тэрміны *'das Buchwesen'* і *'die Buchkunde'* выцеснены *'die Buchwissenschaft'*⁹, часам выкарыстоўваюцца ў множным ліку *'die Buchwissenschaften'*¹⁰. Усе гэтыя тэрміны, як падаецца, не задавальняюць навуковыя патрэбы. Часцей сустракаем *'die Buchforschung'* – акрэсленне, якое не адлюстроўвае назвы навуковай дысцыпліны¹¹. Тут прасочваецца выразная аналогія з англійскім тэрмінам *'book research'*, французскім *'étude du livre'* і рускім *'исследование книги'*. Прыведзеныя прыклады сведчаць пра тое, што, калі кажам пра адну навуковую дысцыпліну, то маем справу са значнай дыферэнцыяцыяй, якая выходзіць

⁵ Estivals R. La bibliologie. Paris, 1987. S.22. Аўтар паслядоўна ў «Dictionnaire encyclopédique du Livre» (Paris, 2002. T. 1. S. 278) адрознівае даўняе і сучаснае разуменне бібліялогіі: «1. Science du livre, 2. Science de l'écrit et de la communication écrite».

⁶ Richter B. Bibliologie. Histoire et technique du livre et de l'édition. Le Mans, 1983. S. 1.

⁷ Адам Кларк (Adam Clarke) w «Bibliographical Miscellany» (t. 2, s. 208) тлумачыў: «Bibliology, or an introduction to the knowledge of Bibliography, theoretical and practical, rational or technical». Гл.: Shapiro F.R. Contributions to the history of library terminology // The Library Quarterly. 1989, april. Vol. 59, nr 2. S. 101–102.

⁸ Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged. Chicago, 1971. Vol. 1. S. 212. Гл. таксама: Migoń K. O badaniach bibliologicznych w USA // Rocznik Biblioteki Narodowej. 1979. T. 15. S. 350–352.

⁹ Пра гэтыя змены ў тэрміналогіі сведчыць, напрыклад, перайменаванне ў 1997 г.: Institut für Buchwesen w Uniwersytecie im. Gutenberga ў Майнцы на Institut für Buchwissenschaft. Гл.: Im Zentrum: das Buch. 50 Jahre Buchwissenschaft in Mainz / hrsg. S. Füssel. Mainz, 1997. Змены датычацца не толькі назвы, але і навуковай парадыгмы, гл.: Giesecke M. Buchwissenschaft als Medien- und Informationswissenschaft // Buchhandelsgeschichte. 1992. Nr 3. S. 97–107.

¹⁰ Напрыклад: Deutsches Bucharchiv. Гл.: Delp L. Buchwissenschaften – Dokumentation und Information. Wiesbaden, 1997.

¹¹ Finger H. Die Buchforschung im Streit ihrer Namen // Buchhandelsgeschichte. 1982. Nr 1. S. 10–14; Hornung B. Buchforschung – ein Privileg der Kulturgeschichte? Das Medium Buch als Objekt der Wissenschaften // Buchhandelsgeschichte. 1982. Nr 3. S. 114–118.

за межы адметнасці толькі тэрміналагічнай. Вельмі часта пад увагу бяруцца далёкія адна ад адной навуковыя парадыгмы, і казаць трэба пра розныя дысцыпліны ў комплексе 'biblio'. Пацвярджае сітуацыю размяшчэнне «бібліянавук» у класіфікацыі навук і навуковай літаратуры ў розных галінах. Суправаджаюць гэта адпаведная арганізацыйная дзейнасць і інстытуцыянальныя факты.

Варта рэфлексіі і іншая сітуацыя: калі тыя самыя або падобныя тэрміны ў розных мовах не стасуюцца на ўзроўні лексікі. Выразным прыкладам можа быць англійскае паняцце 'бібліяграфіі', і ў выніку разуменне тэрміна 'bibliography' ў англамоўным свеце, таму што ў іншых мовах яму не заўсёды адпавядае 'бібліяграфія'. На працягу XIX ст. у кантынентальнай літаратуры значэнне бібліяграфіі паступова абмяжоўвалася апісаннем і запісаннем кніг, а таксама ведамі ў гэтых спісах і іх выкарыстаннем. Літаратура англійская (пасля і амерыканская) захавала наступнае агульнае, этымалагічнае разуменне слова: «усё, што датычыцца кніг, ёсць бібліяграфія»¹². Традыцыя ўведзена Т. Х. Хорнам, які ў 1814 г. напісаў: «Бібліяграфія літаральна азначае апісанне кніг: у шырэйшым разуменні акрэслівае веды пра кнігі»¹³. У выніку паасобныя сферы такой бібліяграфіі павінны быць названымі адпаведнымі прыметнікамі: historical, systematic, enumerative, descriptive, analytical, subject, critical, textual, practical, bibliothecal etc. bibliography. Акрамя таго, 'practical bibliography' можа азначаць таксама тэхніку навуковай працы, а 'bibliothecal bibliography' – бібліятэчную справу [8]. Ад перакладчыкаў і стваральнікаў слоўнікаў гэта патрабуе адпаведных намаганняў, ад чытачоў – увагі і роздуму.

Веды пра свет кніг распрацоўваюцца і кумулююцца не толькі ў межах бібліялогіі і бібліяграфіі. Змяшчаюцца яны і ў іншых дысцыплінах, трапляюць тады да іншых паняццёвых структур і апісваюцца пры дапамозе іншай тэрміналогіі, што стварае цяжкасці ў разуменні і тлумачэнні тэкстаў. Датычыцца гэта перш за ўсё даўнейшай і сучаснай, вельмі багатай бібліятэказнаўчай літаратуры. У 1896 г. Ф. Эйхлер аргументаваў: «Бібліятэказнаўства ёсць даследаванне помнікаў літаратуры з пункту погляду ўмоў і спосабаў іх узнікнення, распаўсюджвання і ўжывання»¹⁴, а ў 1928 г. Г. Лейдінгер адзначаў: «Калі акрэсліваецца кнігазнаўства ў найшырэйшым разуменні як веды пра кнігу, пра рукапісную і друкаваную кнігу і пра ўсё, што яе датычыцца, то ясна, што такое кнігазнаўства з'яўляецца часткай бібліятэказнаўства і таму павінна разглядацца ў яго рамках»¹⁵.

¹² Такое разуменне бібліяграфіі ахапіла англамоўны свет, гл., напрыклад, японскую «Kodansha Encyclopedia of Japan» (Токуо, 1983. Т. 1. S. 151–154), дзе ў артыкуле «Bibliography (Shoshigaku)» N. Hiraga піша, што бібліяграфія: «Сучасная навуковая дысцыпліна, прысвечаная навуковаму вывучэнню кніг».

¹³ Horne T. H. An Introduction to the Study of Bibliography. London, 1814. S. 27.

¹⁴ Eichler F. Begriff und Aufgabe der Bibliothekswissenschaft. Leipzig, 1896. S. 17.

¹⁵ Leidinger G. Was ist Bibliothekswissenschaft? // Zentralblatt für Bibliothekswesen. 1928. Jg. 45. S. 449.

Вывучэнне праблематыкі кнігі ў межах бібліятэказнаўства асабліва выразна выяўляецца ў навуцы і пісьменстве ў Злучаных Штатах. Адназначнае становішча заняў класік амерыканскай *'library science'* П. Батлер, які ў 1933 г. пісаў: «...бібліятэказнаўства можа ахопліваць толькі рацыянальны аспект асноўнага феномена, якім з'яўляецца перадача кумуляванага грамадскага досведу асобным членам грамадства праз інструментарый кнігі»¹⁶. Далейшае развіццё амерыканскай *'library science'*, звычайна найчасцей акрэсленай як *'library and information science'*, пацвярджае інкарпарацыю праз гэтыя дысцыпліны кнігазнаўчай праблематыкі, якая абапіраецца на пытанні, далёкія ад бібліялогіі. Падобная сітуацыя сустракаецца не толькі ў англаамерыканскай літаратуры, у выпадку новых дысцыплін з невыразнымі контурамі і не да канца ўдакладненымі навуковымі парадыгмамі як навука пра камунікацыю (*Kommunikationswissenschaft /-forschung, communication study /-research*) або медыязнаўства (*Medienwissenschaft, media theory /-research, /-history*) [13].

Сувязі бібліялогіі з суседнімі дысцыплінамі прынеслі ў літаратуру, у назвы навуковых ступеняў і навучальных кірункаў, назвы часопісаў і г. д. шматлікія новыя, у два, тры (і болей!) злучаныя выразы, напрыклад, навука пра кнігу і бібліятэку – кніга- і бібліятэказнаўства, бібліялогія і інфарматалогія. Гэтае пытанне заслугоўвае глыбейшага абмеркавання. Дасканала праблема аналізуецца прафесарам Варшаўскага ўніверсітэта М. Грабоўскай [9].

Тэрміналагічныя пытанні, разгледжаныя ў артыкуле, абмежаваны ў пэўнай ступені ўзроўнем наймення навуковых дысцыплін і невялікай колькасцю прапанаваных прыкладаў. Гэта толькі найбольш відавочная частка праблематыкі, якая адыгрывае ключавую ролю ў прэзентацыі ведаў, структурызацыі перакладаў, вырашэнні галіновай прыналежнасці асобных праблем. Трэба дадаць, што істотныя ў прэзентацыі кнігазнаўчых ведаў пытанні тэрміналогіі закранаюць праблемы найменняў у межах навуковых кірункаў, тыпалогіі кнігі, бібліялагічных працэсаў, навуковай і прафесійнай выдавецкай, друкарскай, кнігагандлёвай, бібліятэчнай і г. д. лексікі.

Міжнароднае навуковае супрацоўніцтва і даступнасць шматлікай літаратуры паказваюць, што недастаткова ўжо слоўнікаў тыпу «*Dictionarium bibliothecarii practicum*» ці «*Vocabularium bibliothecarii*», і не толькі таму, што яны ўстарэлыя і не ўтрымліваюць новых тэрмінаў. Яны не могуць быць поўнымі, таму што абмяжоўваюцца лексічнымі эквівалентамі, а павінны змяшчаць семантычнае поле тэрмінаў. Акрамя таго, неабходна абавязковае ўключэнне гістарычнай лексікі, таму што яна з'яўляецца сталым складнікам мовы дысцыпліны, без якой нельга зразу мець даўнейшага пісьменства.

¹⁶ Butler P. An Introduction to Library Science. 3 wyd. Chicago, 1964. S. 29.

Абмеркаваная сітуацыя найменняў і тэрміналогіі дысцыплін, цэнтральным аб'ектам даследавання якіх з'яўляецца кніга, дазваляе зрабіць наступныя заключэнні:

- уласцівае разуменне тэрмінаў, якія адносяцца да кнігі і кніжнай культуры, немагчыма без ведаў паняццйнага апарату бібліялогіі;
- значэнне тэрмінаў цесна звязана з гістарычным развіццём дадзеных дысцыплін;
- шматмоўныя эквіваленты патрабуюць семантычнага тлумачэння;
- працяглае развіццё бібліялогіі і роднасных ёй дысцыплін, новыя даследчыя праблемы і задачы практыкі вызначаюць перспектывы тэрміналагічных даследаванняў;
- стварэнне новых шматмоўных слоўнікаў навуковай і прафесійнай тэрміналогіі дало б даследчыкам, спажыўцам і аматарам кнігі магчыма-сці для лепшага разумення кнігазнаўчага пісьменства.

Пераклад з пол. Л. І. Доўнар

1. *Мігань, К.* Стан сучаснага кнігазнаўства як навукі / К. Мігань ; пер. з пол. мовы Л. Доўнар // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. / склад.: Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк, Т. А. Дзем'яновіч ; рэдкал. Б. У. Святлоў [і інш.]. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2008. – Вып. 2. – С. 10–38.

2. *Мігонь, К.* Библиографическая родословная науки о книге и современная библиология: последствия и перспективы / Кшиштоф Мигонь // Труды Междунар. библиограф. конгресса (Санкт-Петербург, 21–23 сент. 2010 г.). – СПб. : Рос. нац. б-ка, 2012. – Ч. 1. – С. 30–38.

3. *Мігонь, К.* Наука о книге. Очерк проблематики / Кшиштоф Мигонь ; пер. с пол. О. Р. Медведевой, В. В. Мочаловой, Р. Н. Смирновой ; науч. ред. Е. Л. Немировский ; вступ. ст. Е. Л. Немировского. – М. : Книга, 1991. – 198 с. : ил.

4. *Михайлов, А. И.* Научные коммуникации и информатика / А. И. Михайлов, А. И. Черный, Р. С. Гиляревский. – М. : Наука, 1976. – 435 с.

5. *Немировский, Е. Л.* Библиология / Е. Л. Немировский // Книга : энцикл. – М. : БРЭ, 1999. – С. 77.

6. *Bibliologia* / [K. Migoń] // Wielka Encyklopedia PWN / [red. naczelny] Jan Wojnowski. – Warszawa : Wyd-wo Naukowe PWN, 2001. – Т. 4. – С. 11–12.

7. *Biblioterapia* // Słownik wyrazów obcych / [PIW]. – Wyd. 7. – Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1961. – 477 s. : il.

8. *Blum, R.* Bibliographia. Eine wort- und begriffsgeschichtliche Untersuchung / R. Blum // Von der systematischen Bibliographie zur Dokumentation / hrsg. P. R. Frank. – Darmstadt, 1978. – S. 80–81.

9. *Grabowska, M.* Informacja – ten niezwykle przedmiot badań. Od bibliologii do nauki o informacji / Marta Grabowska // Bibliologia i informatologia. – Warszawa, 2011. – S. 189–202.

10. *Kamiński, S.* Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk / Stanisław Kamiński. – Lublin : T-wo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1970. – 322, [2] s.

11. *Koredczuk, B.* Początki teorii bibliologii. «Dictionnaire raisonné de bibliologie» (1802–1804) Gabriela Etienne'a Peignota. Analiza i recepcja / Bożena Koredczuk. – Wrocław : Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005. – 182 s.

12. *Migoń, K.* Bibliologie / Krzysztof Migoń // Lexikon des gesamten Buchwesens. – 2. Aufl. – Stuttgart, 1987. – Bd. 1. – S. 373–374.

13. *Migoń, K.* Bibliologia wobec medioznawstwa: izolacja, komplementarność czy integracja / Krzysztof Migoń // Książka i prasa w systemie komunikacji społecznej. Przeszłość – dzień dzisiejszy – perspektywy / red. M. Juda. – Lublin, 2002. – S. 13–18.

14. Migoń, K. L'écriture, la langue et la terminologie comme barrières dans l'accès à l'écrit scientifique / Krzysztof Migoń // Las nuevas formas de la comunicación científica : XV Coloquio de la Asociación Internacional de Bibliología (Salamanca, 8-11 V 2000) [Electronic resource]. – Salamanca, 2000. – URL: <http://www.aucal.edu/eventos/aib>.
15. Migoń, K. O barierze językowej w działalności informacyjnej i w rozumieniu informacji naukowej / Krzysztof Migoń // Bariery w działalności informacyjnej : materiały konferencyjne, Jadwisin 4-5 października 1984 r. – Zielona Góra, 1984. – S. 85-106.
16. Migoń, K. O nazwie dyscypliny, którą uprawiamy / Krzysztof Migoń // Przegląd Biblioteczny. – 1993. – Nr 1/2. – S. 109-113.
17. Migoń, K. O необходимости и пользе исследований по истории науки о книге. Опыт науковедческого анализа / Krzysztof Migoń // Книготыра. – Vilnius, 2013. – Т. 60. – S. 19-32.
18. Migoń, K. Парадигмы науки о книге двести лет тому назад и сегодня / Krzysztof Migoń // Книготыра. – Vilnius, 2010. – Т. 54. – P. 44-53.
19. Migoń, K. Terminologijos vaidmuo knygotyroje / Krzysztof Migoń ; [пер. з ням.] Liucija Citavičiūtė // Книготыра. – Vilnius, 1999. – Т. 35. – S. 18-22.
20. Migoń, K. Z dziejów nauki o książce / Krzysztof Migoń. – Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1979. – S. 12-18. – (Książki o Książce).
21. Pelc, J. Dyscyplina naukowa a badania i nauczanie interdyscyplinarne / Jerzy Pelc // Kino według Alicji. Prace ofiarowane Profesor Alicji Helman / red. Wiesław Godzic, Tadeusz Lubelski. – Kraków: T-wo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 1995. – S. 53-54.
22. Voisé, W. Myśl społeczna siedemnastego wieku / Waldemar Voisé. – Warszawa: PWN, 1970. – 477 s.: il.
23. Wüster, E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie / Eugen Wüster. – 3. Aufl. – Bonn : Romanistischer Verlag, 1991. – 236 s. – (Abhandlungen zur Sprache und Literatur ; 20).
24. Żbikowska-Migoń, A. Historia książki w XVIII wieku. Początki bibliologii / Anna Żbikowska-Migoń. – Warszawa: PWN, 1989. – 400 s. – (Dt. Anfänge buchwissenschaftlicher Forschung in Europa: Dargestellt am Beispiel der Buchgeschichtsschreibung des 18. Jahrhunderts. – Wiesbaden : Harrassowitz Verlag, 1994. – VII, 417 p.).
25. Žibritová, G. Bariéry v procesoch komunikovania vedeckých informácií / Gabriela Žibritová // Zborník Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského. Informatika. R. 7-8. – Bratislava, 1983. – S. 7-30.

K. Migoń

**Names of the book science.
Terminology, vocabulary, and semantics**

Specific name of each scientific discipline is of crucial importance, because it designates the research field and is the means of (self-) identification. This name is important in the search of relevant information: in literature, bibliographies, catalogues, indexes, and data bases. The history of terminological lexical field and its meaning (semantics) is an integral part of the book science. Without such historical reflection learning, understanding and description of the book phenomenon and its function in culture and society is impossible.

Interlingual compatibility of terminology is relatively easy to achieve at the level of simple lexical domain where the basis is words of the international scientific vocabulary from the biblio family. Thus, the Polish word "bibliologia" is an equivalent to the French term "bibliologie" or the Russian term "библиология". National terms are not explicitly identical, e.g. the Polish "ksiegoznawstwo", the German "Buchwissenschaft", or the Russian "книговедение". The study of semantics of these terms shows further dissimilarities. Therefore, ongoing development of book science, emergence of new research issues and new practical tasks define further obligations and perspectives for terminological works.

Дата паступлення артыкула ў рэдакцыю: 21.03.2016.